

tőkés vállalkozás jogi és intézményes feltételeinek szabályozásáról. A hitelviszonyok javulását eredményezte a korszerű váltótörvény, a hitelezők biztonságát szolgálta a csódtörvény és az adósságok betéblázásának lehetővé tétele. A tőkés vállalkozás korszerű formáinak – a kereskereseti társaságoknak és a részvénytársaságoknak – a működését szabályozta a XVIII. tc. A kereskedelmi törvények törgzítették a kereskedői tevékenység és kereskedelmi testületek alapításának feltételeit. A tőkés ipar fejlődését segítette elő a gyárak (valójában manufaktúrák) alapításáról és jogviszonyairól szóló törvény. Törvényt hoztak a fuvarosokról és a vízépitési munkákról (folyószabályozás, ármentesítés) is.

Ezen a diétán is született törvény a *magyar nyelvről*, ennek egyes pontjai azonban már túlmentek egy soknemzetiségű országban kívánatos határon. Az országgyűlési és megyei feliratok ezentúl csak magyar nyelvrűnek lehetnek; minden felkezet egyházi hatóságai csak magyarul levezethetnek egymással és a világi hatóságokkal; nem magyar egyházközégekben, gyülekezetekben is magyarul kell vezetni az anyakönyveket; lelkeszi állást bármely felekezetenél csak azok nyertemek, akik tudnak magyarul.

Az országgyűlés egy bizottságot választott a *bűnelő törvénykönyv* reformjának kidolgozására. Deák indítványára alapvetőként mondták ki a törvény előtti egyenlőséget, a halálbüntetés és a botozás elrőtését. Javasolta az esküdttszéki rendszer bevezetését is, ezt azonban a bizottság konzervatív többsége elvetette.

Az 1839–1840. évi diéta eredményességéhez több tényező is hozzájárult. A kormány politikájában változás következett be. A Birodalom nemzetközi hatalmi pozíciójának fenntartása érdekében szükségesen látták a gazdaság modernizálását, a gazdasági növekedés meggyorrasztását. A főrendi táblán is megjelent a liberális ellenzék egyelőre még kis csoportja, Barthány Lajos gróf vezetésével. Ehhez járult, hogy 1839-ben a politika színterére lépett a fiatal arisztokrata nagybirtokosok által képviselt *újkonzervatív irányzat*. Az újkonzervatívok vagy „fontolva haladóik” – akiknek vezetői Dessewffy Aurél és Emil grófok voltak – a rendi-fendális struktúra megerősítése és korszerűsítése végett szükségesen látrtak bizonyos – főleg gazdasági – reformokat, s főrendi táblán támogatták az ilyen törvényjavaslatokat.

Az 1840-es évek elején kialakult és részleteiben is tisztázódott a reformellenzék további programja. Deák kövéljelentésében felsorolta a következő diétán elhátzendő kérdéseket. 1841-ben Szatmár megye közgyűlése 12 pontban foglalta össze az addig felmerült reformjavaslatokat, mégpedig – a konzervatívok megfírlése szerint – radikális szellemben. A legtöbbet azonban a liberális ellenzék képviselt részletes kifejtése és megvitatása terén a *Pesti Hírlap* tett.

A börtönéből szabadult Kossuth Lajost a pesti nyomdász és kiadó, Landerer indítandó hírlapjának szerkesztőjeként alkalmazta, a bécsi kormánykötők beleegyezésével. Az 1841. január elején induló *Pesti Hírlap* forradalmasította a magyar újságírást. Széles, az egész országot átfogó tudósihálózata révén nyomom követte

a megyék és városok politikai és társadalmi eseményeit. „Nem az a kérdés közöttünk, haladjunk e, avagy megálljunk? – írta Kossuth az első szám beközönlötő végelkötésében – hanem az: *hogyan mit és miként?*”* Ennek érdekében három és fél év alatt, több mint 200 vezércikkben (ezt a műfajt ő honosította meg nálunk) sorra honckés alá vette a rendi világ válságjelenségeit és a polgári átalakulás részleteit. Az 1830-as évek liberális vezetőitől átvette és továbbfejlesztette az érdekegyesítés eszméjét. A jobbhágykérdésben a kövélző öörkváltság elvét képviselte. A közteherviselés első lépéseként a megyei „házi adó” elvállalását szorgalmazta. A jövő Magyarországnak számára létkérdésnek tekintette „egy magyar középnd”, polgári középosztály kialakulását. Ennek érdekében szükségesen tartotta a városok demokratizálását és magyarosodását. Végül ő fogalmazta meg leghatásosabban a reformkor liberális nacionalizmusa által megálmodott polgári magyar nemzetállam programját.

Kossuth *Pesti Hírlapjának* döntő szerepe volt abban, hogy az addig felmerült különböző reformjavaslatok a polgári átalakulás végleges és részletesen kidolgozott programjává álltak össze. Ez tükrözött az 1843–1844. évi országgyűlésen az ellenzék által benyújtott több mint száz törvényjavaslatban. Kossuth a polgári átalakulást a megyei középnemesség vezetésével kívánha végrehajtani; az arisztokraták közreműködését elfogadta, de vezető szerepüket nem. Jóllehet az ellenzék birtokos nemesi többségénél radikálisabb, a demokratizmus felé is nyitott nézetei voltak, az átalakulást ő is meggyőzőre épülő fokozatos, bár gyorsuló reformfolyamanként képzelte el.

A *Pesti Hírlapnak* nagy sikere volt, de Kossuth újságírói stílusát a reformellenzék táborában is többen kifogásolták. Közéjük tartozott Széchenyi is, aki a márt 1841. júniusában napvilágot látott *A Kélet népe* című könyvében éles támadást intézett a lap és Kossuth ellen. Hangsúlyozta, hogy nem a *Pesti Hírlapban* képviselt elvek, hanem a „modor” ellen van kifogása. A vita nagy visszhangot keletet, sokan hozzászóltak. Deák és Eötvös József Kossuth mellett foglalt állást. Széchenyi fokozatosan elszigetelődött. Kossuth viszont egyre inkább a liberális ellenzék megfírlátározó politikuskusává vált.

1843 májusában optimista légkörben ült össze az országgyűlés. A megyék többsége reformpárti utasításokat adott, a királyi előterjesztések is javasoltak bizonyos reformokat. A legfontosabb reformkérdést, a megyei házi adónak nemesség általi vállalását azonban csak a megyék egyharmada adta utasításba. Ezen az országgyűlésen a liberális ellenzék több mint száz, többségében igen részletesen és alaposan kidolgozott reformjavaslatot terjesztett elő tárgyalásra. Ezek közül a legfontosabbak: a szabad királyi városok országgyűlési képviselétéről és belszerkezetének demokratizálásáról; a mezővárosok és szabad községek önkormányzatának rendezé-

* *Pesti Hírlap*, 1841. jan. 2., 1.